

BİBLİYOGRAFYA :

Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984), İstanbul 1984, s. 113-114; Vedat Gün-yol, *Sanat ve Edebiyat Dergileri*, İstanbul 1986, s. 72; Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, İstanbul 1985, III, 669-672; "Edebiyat", *TDEA*, II, 437.

ÂLİM KAHRAMAN

EDEBİYÂT-I CEDİDE

(ادبیات جدیدہ)

**Türk edebiyatında
1896-1901 yılları arasında
faaliyet gösteren edebî topluluk.**

Çevresinde toplandıkları dergiden do-layı bu gruba "Servet-i Fünûn edebî top-luluğu" da denilmektedir. 1859'da Şinâ-si ile başlayan yeni edebî faaliyetler, dev-ri içinde "Şinâsi mekteb-i edebî" veya "edebiyât-ı cedîde" adlarıyla anılmıştır. 1896'ya kadar pek de yaygın olarak kul-lanılmayan bu isimler, belirli bir gruplaş-mayı değil sadece divan edebiyatına tep-ki olarak yenileşmeyi belirtiyordu. Daha sonra *Servet-i Fünûn* dergisi etrafında toplanan şair ve yazarlar, yeni bir edebî akımı başlattıklarını ifade edecek şekil-de kendilerinden ve yayınlarından "ede-biyât-ı cedîde" diye bahsettiler. Önceki yenilikleri benimseyenlerce bu hareket bir süre "yeni edebiyât-ı cedîdeciler" şek-linde hafife alındıysa da daha sonra ka-bul gördü. Bugün *Servet-i Fünûn* ede-biyatı ile Edebiyat-ı Cedîde adları, 1896-1901 yılları arasında özellikle şiir, roman ve hikâye alanında verilmiş olan eserler ve yazarlar hakkında kullanılmaktadır.

Edebiyat-ı Cedîde hareketinin tarihi, *Servet-i Fünûn* dergisinin 1896 başla-rında Tevfik Fikret ve arkadaşlarının ida-resine geçmesi ve 1901'de geçici olarak kapanması arasındaki yayın hayatının tarihiyle paralellik gösterir.

Bu hareket Cedîde Türk edebiyatı ta-rihinde eski - yeni, yerli - Avrupalı edebi-yat çatışmalarının doğurduğu önemli merhalelerden biridir. 1895 yılı sonla-rında Hasan Âsaf adlı genç bir şairin bir beytinde geçen "abes" (عبث) - "muk-tebes" (مقبتبس) kelimelerinin kafiye olup olamayacağı konusunda başlayan tartış-ma bu yeni edebiyat topluluğunun kurul-masına vesile olmuştur. Divan şiiri gele-neğinde mukayyed kafiyenin şartlarından olan hurufat benzerliğinin bu kelime-lerde bulunmadığı şeklinde yapılan iti-razlara karşılık Recâizâde Mahmud Ek-rem ve taraftarları kafiyenin göz için değil kulak için olduğunu ileri sürerler.

Tartışmanın merkezi olan *Ma'lûmat* der-gisi bu konuda muhafazakâr bir tavır takındığından Ekrem Bey kendileri için yeni bir yayın organı olarak *Servet-i Fün-nûn*'u bulur. Birkaç yıldan beri *Servet* adlı bir gazetenin ilâvesi olarak çıkan *Servet-i Fünûn*, Recâizâde Ekrem'in Mekteb-i Mülkiyye'den talebesi olan Ah-med İhsan'ın gayretleriyle bir süre sonra seviyeli bir edebiyat dergisi haline gelir. Recâizâde'nin aracılığıyla 7 Şubat 1896 tarihli 256. sayısından itibaren Tevfik Fikret derginin sanat ve edebiyat yön-e ticiliğine getirilir. Bu tarih, Edebiyat-ı Cedîde'nin itibarî kuruluş tarihi kabul edilir. Aynı edebiyat anlayışına sahip olan ve o zamana kadar değişik dergilerde yazan şair ve yazarlar bu tarihten son-ra yavaş yavaş *Servet-i Fünûn* dergi-sinde toplanırlar. Esasen Ahmed İhsan, Tevfik Fikret, İsmâil Safâ, Hüseyin Ca-hit, Halit Ziya, Mehmed Rauf, Cenab Şa-habeddin gibi gençler hocalık-öğrenci-lik, okuyuculuk-yazarlık ve mektuplaş-ma gibi ilişkilerle Recâizâde'nin etrafın-da bir edebiyat ağı örmüş bulunuyor-lardı.

Edebiyat-ı Cedîde'nin edebiyat görüş-lerini yansıtan belirli bir beyannâmesi yoktur. Mensuplarının dağınık birtakım teorik yazılarından, romanlarındaki ka-hramanlarının -özellikle Halit Ziya'nın *Mâi ve Siyah*'ta Ahmed Cemil'e söylediği-ifade ve davranışlarından, edebî ürün-lerinin ortak özelliklerinden, nihayet da-ha sonraları kaleme alınan hâtıraların-dan dil, edebiyat, genel olarak sanat ve hayat hakkındaki görüş ve düşünceleri-ni öğrenmek mümkün olabilmektedir. Mehmet Kaplan, Edebiyat-ı Cedîdeciler'i bir araya getiren sebepleri tahlil ederken aynı zamanda onların ortak özellikleri-ne de işaret etmiştir. Bunların başında, yazarları yalnız ferdî meseleler üzerinde durmaya sevkeden âmil olarak devrin siyasî durumunu dikkate almak gerekir. 1877'den itibaren Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) ve mağlûbiyeti, Meclis-i Meb'û-san'ın kapatılışı, zamanla sansüre ve jur-nallere dayanan bir rejimin oluşması, ya-zarları da siyaset ve toplum meselele-rinde susmaya zorlamıştır. Bu durum edebiyatta içe kapanma, kendi istrap-larını dile getirme şeklinde tezahür etti. Siyasî ve sosyal problemler yerine estetik değerlerde gelişme ve derinleşme gö-rüldü. Bu tavır Abdülhak Hâmid ve Re-câizâde Mahmud Ekrem neslinin de özel-liklerindedir. Edebiyat-ı Cedîde bir ba-kıma bunların devamı sayılabilir. Nite-

kim Recâizâde tam anlamıyla Edebiyat-ı Cedîde'nin içinde bulunmasa da onun kurucusu ve destekleyicisi olmuştur.

Edebiyat-ı Cedîde mensuplarını bir araya getiren sebepler arasında, bunla-rın orta sınıf esnaf ve memur çocukları olmaları, disiplinli, programlı ve yabancı dil öğreten okullarda eğitim görmeleri gibi benzer sosyal ve kültürel çevrele-rde yetişmiş bulunmaları da zikredilir. Nihayet bu sebeplere birçoğunun psi-kolojik olarak içe kapanık, hissî hatta marazî yaratılışı şahsiyetler olduklarını da eklemek gerekir. Bunlardan bazı-ları her ne kadar hâtıralarında, nisbeten serbest bir siyasî ortamda daha farklı eserler meydana getirebileceklerini ifa-de etmişlerse de II. Meşrutiyet'ten son-ra eser verenlerinin çoğu Edebiyat-ı Ce-dîde'nin hemen aynı özelliklerini devam ettirmiştir.

Bu edebiyata mensup olanların estetik değerlere önem vermeleri, en çok edebî dilin teşekkül ve gelişmesinde ken-dini gösterir. Şiirde olduğu gibi nesirde de uzun vokallı, âhenkli kelimeleri, Fars-ça terkipleri, vasf-ı terkîbîleri bol bir dil benimsemişler, bu yüzden Tanzimat'ın başlangıcından beri tedricî bir sadeleş-meye doğru giden yazı dilini yeniden ağırlaştırmakla suçlanmışlardır. Eski sözlüklerde mevcut olan "tîrâje, şegaf, ib-tikâ, püşide, tekattur" gibi kelimelerle Arapça ve Farsça'da bile bulunmayan "tebeşbüş, mükevkeb, müşemmes, muk-mir, nevîn" gibi kelimeleri etimoloji ku-rallarını zorlayarak kullanmışlardır. Şiir ve romanlarındaki kadın ve erkek ka-hramanları adları da Sezâ, Sühâ, Behlül, Lâmia, Bihter, Peyker, Pervîn gibi mü-zikal değeri olan, fakat pek kullanılmamış isimlerdir. Biri mücerret, diğeri mü-şahhas kelimelerden yapılmış, zihinde yeni imajlar uyandıran Farsça terkipler de bu dilin özelliklerindedir: "Leyâl-i gi-rizân, inkisâr-ı hayâl, teb-i ümmîd, havf-ı siyâh" gibi. Aşırı hassasiyet, heyecan ve teessür ifade eden ünlemler, yardımcı ve ara cümlelerle bazan bir sayfa uza-yan, bazan çok kısa, bazan da devrik olan cümleler, çoğu Fransızca'nın tesiri-yle ortaya çıkmış ifade şekilleridir.

Edebiyat-ı Cedîdeciler şiirde sadece aruzu hemen hiçbir ârıza (imâle vb.) gös-termeden kullanmışlardır. Divan nazım şekilleri ise tamamen terk edilmiş gibi-dir. Buna karşılık Fransız menşeli sone-yi ve daha ziyade kural dışı nazım şekil-lerini denemişlerdir. Müstezad şeklinin her vezinde ve kuralsız kullanılışlarıyla